

Голові разової спеціалізованої вченої ради
з розгляду та захисту дисертації на
здобуття ступеня доктора філософії
ДФ 38.053.030

Чорноморського національного
університету імені Петра Могили, доктору
наук з державного управління, професору
Антоновій Людмилі Володимирівні

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата наук з державного управління, доцента кафедри публічного управління та адміністрування Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна на дисертаційну роботу здобувача наукового ступеня доктора філософії **Непши Олексія Івановича** на тему: **«Механізм впровадження штучного інтелекту в антикорупційну діяльність держави в умовах реформування судової влади в Україні»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування

Актуальність теми дослідження, зв'язок з науковими програмами, темами. Актуальність теми дисертації полягає в тому, що корупція в умовах реформування судової влади є не просто окремим видом правопорушень, а системною загрозою для справедливості, державної безпеки, прав людини та довіри суспільства до влади. Для України, яка одночасно протистоїть зовнішній агресії, проводить внутрішні реформи та рухається до членства в Європейському Союзі, ефективність антикорупційної політики набуває особливої ваги. Судова система в цьому процесі відіграє центральну роль, адже саме через неї забезпечується невідворотність відповідальності, захист законних інтересів громадян і бізнесу, а також остаточне вирішення публічно-правових конфліктів. Наявність корупційних ризиків у судовій владі здатна нівелювати результати навіть найпрогресивніших реформ, тому держава потребує нових інструментів, які дозволять виявляти, попереджати й мінімізувати такі ризики на ранніх етапах.

Штучний інтелект є одним із найбільш перспективних інструментів для оновлення антикорупційної діяльності, оскільки він дає змогу працювати з великими обсягами інформації, знаходити приховані закономірності, здійснювати ризик-орієнтований моніторинг і підвищувати якість управлінських рішень. Особливої актуальності це набуває у зв'язку з тим, що Україна вже формує державну політику у сфері розвитку штучного інтелекту: у 2025 році було затверджено план заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту, а також презентовано бачення розвитку штучного інтелекту до 2030 року. Водночас ефективне використання штучного інтелекту в антикорупційній сфері неможливе без науково обґрунтованого механізму, який визначатиме межі, принципи, суб'єктів, процедури, гарантії та відповідальність при застосуванні таких технологій. Саме тому дослідження механізму впровадження штучного

інтелекту в антикорупційну діяльність держави в умовах реформування судової влади є своєчасним, суспільно значущим і практично необхідним для сучасної України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність та новизна. Зміст дисертації відповідає логіці поставленої мети та предмета дослідження, що передбачає комплексне опрацювання як теоретичних проблем обраної теми, так і питань її практичного застосування в сучасних умовах реформування судової влади та цифрової трансформації публічного управління. Робота побудована послідовно: від з'ясування теоретико-методичних засад антикорупційної діяльності держави – до аналізу потенціалу штучного інтелекту як інноваційного цифрового інструмента та формулювання практичних рекомендацій щодо його впровадження в судову систему.

Дисертаційна робота характеризується належним поєднанням змісту обраного напрямку дослідження з логічно обумовленою послідовністю розкриття ключових аспектів наукової проблеми. Автор поступово актуалізує увагу на найбільш значущих питаннях: сутності судової корупції, причинах недостатньої ефективності традиційних антикорупційних механізмів, перевагах і ризиках використання штучного інтелекту, а також можливостях його застосування в організаційному, процедурному та кадровому напрямках функціонування судової влади. Такий підхід забезпечує цілісність дослідження, внутрішню узгодженість його структурних частин і практичну спрямованість отриманих результатів.

Сформульовані в процесі виконання дисертаційного дослідження узагальнення, висновки та рекомендації ґрунтуються на сучасних наукових підходах і відповідають актуальним тенденціям розвитку галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування». Вони відображають потребу в оновленні інструментарію державної антикорупційної політики, посиленні прозорості управлінських і судових процедур, а також у впровадженні інноваційних цифрових рішень, здатних підвищити ефективність публічного управління в умовах реформування судової влади в Україні.

У роботі достатньо вдало сформульовано об'єкт і предмет дослідження, що свідчить про належне розуміння здобувачем логіки наукового пошуку та специфіки обраної проблематики. Об'єктом дослідження визначено суспільні відносини у сфері антикорупційної діяльності держави в умовах реформування судової влади в Україні. Таке формулювання є обґрунтованим, оскільки охоплює широкий комплекс управлінських, правових, організаційних та інституційних відносин, пов'язаних із запобіганням і протидією корупції в судовій системі.

Предметом дослідження визначено механізм впровадження технологій штучного інтелекту в антикорупційну діяльність держави в умовах реформування судової влади в Україні, а також пов'язані з ним адміністративно-організаційні, процедурні та кадрові аспекти. Таке визначення предмета дослідження є логічним і конкретизує межі наукового аналізу, зосереджуючи увагу не лише на загальних питаннях цифровізації, а саме на можливостях використання штучного інтелекту як інструмента мінімізації корупційних ризиків у судовій владі. Обрані об'єкт і предмет узгоджуються з метою,

завданнями та структурою дисертації, що забезпечує цілісність дослідження й послідовність розкриття заявленої наукової проблеми.

Рівень формулювання дисертантом мети і завдань дослідження вказує на концептуальну зрілість Непши Олексія Івановича як дослідника, а також свідчить про глибину його розуміння проблематики, обраної як предмет наукового дослідження. Мета роботи сформульована чітко, логічно узгоджується з об'єктом і предметом дослідження та відображає спрямованість на розв'язання актуального науково-прикладного завдання у сфері публічного управління та адміністрування. Поставлені завдання є послідовними, взаємопов'язаними й такими, що забезпечують поетапне розкриття заявленої теми.

Зміст дисертації характеризується цілісністю та комплексністю охоплення предмета наукового пошуку. Автор не обмежується загальним аналізом антикорупційної діяльності держави, а розглядає її крізь призму реформування судової влади, цифрової трансформації публічного управління та перспектив використання штучного інтелекту як інноваційного інструмента мінімізації корупційних ризиків. Такий підхід дозволив здобувачу поєднати теоретико-методологічний, нормативно-правовий, організаційний, процедурний і кадровий аспекти досліджуваної проблеми.

Варто відзначити, що логіка визначених завдань забезпечила послідовний перехід від аналізу сутності судової корупції та причин недостатньої ефективності традиційних антикорупційних механізмів – до обґрунтування переваг, ризиків і напрямів впровадження штучного інтелекту в антикорупційну діяльність держави. Це свідчить про належний рівень наукової організації дослідження, аргументованість авторської позиції та здатність дисертанта до самостійного комплексного осмислення складної міждисциплінарної проблематики.

Для досягнення поставленої мети дисертаційного дослідження автором було визначено комплекс взаємопов'язаних завдань, реалізація яких забезпечила послідовне розкриття обраної наукової проблеми. Насамперед здобувач зосередив увагу на формуванні теоретико-методологічної основи дослідження, що передбачало з'ясування сутності корупції в судовій владі, її характерних ознак, форм прояву, а також аналіз основних наукових і нормативно-правових підходів до її розуміння.

Важливим завданням роботи стало визначення суспільно значущих наслідків судової корупції для людини, громадянського суспільства та держави, а також виявлення чинників, які знижують ефективність традиційних антикорупційних інструментів у національній судовій системі. Окремий блок завдань було спрямовано на дослідження правової, управлінської та технологічної природи штучного інтелекту, його основних видів, принципів застосування в судовій владі європейських держав і можливостей адаптації відповідних підходів до українських умов.

Крім того, автор поставив завдання здійснити систематизацію переваг і ризиків імплементації штучного інтелекту в судову владу як інноваційного інструмента антикорупційної діяльності держави. Завершальним і водночас ключовим завданням дослідження стало розроблення науково обґрунтованого механізму впровадження штучного інтелекту в судову систему України з

акцентом на організаційному, предметно-процедурному та кадровому напрямах, що надало роботі виразної практичної спрямованості.

В першому розділі дисертаційної роботи розкрито теоретико-методичні засади дослідження антикорупційної діяльності держави в умовах реформування судової влади в Україні. Автором проаналізовано основні підходи до розуміння корупції як складного соціального та публічно-владного явища, а також обґрунтовано амбівалентну роль судової влади в антикорупційному механізмі. Суддя, з одного боку, є суб'єктом, на якого поширюються антикорупційні вимоги, а з іншого – суб'єктом, який тлумачить і застосовує відповідні норми. У розділі систематизовано ключові наслідки судової корупції, зокрема порушення прав і свобод людини, нівелювання верховенства права, делегітимізацію державної влади, знецінення зусиль правоохоронних органів, загрозу національній безпеці та економічному розвитку. Окрему увагу приділено чинникам неефективності традиційних антикорупційних інструментів у судовій владі, які автор класифікує на інституційно-кадрові, морально-етичні та правозастосовні. Саме це дозволило обґрунтувати потребу у використанні інноваційних цифрових інструментів запобігання корупції.

Логічним продовженням теоретичних положень першого розділу став другий розділ дисертації, у якому досліджено штучний інтелект як інноваційний інструмент антикорупційної діяльності держави в судовій владі. Автором оцінено сучасний стан антикорупційної діяльності в судовій системі та доведено її недостатню ефективність, що актуалізує потребу в нових цифрових рішеннях. Розглянуто сутність штучного інтелекту, його основні види, а також європейські принципи використання цієї технології в судових системах, серед яких повага до фундаментальних прав людини, недискримінація, якість і безпека обробки судових даних, прозорість, справедливість і контроль з боку користувача. Здобувачем наведено позитивні приклади застосування інформаційних технологій у правосудді, зокрема автоматизовану систему документообігу суду та Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему. Водночас у розділі систематизовано переваги використання штучного інтелекту, серед яких неупередженість, незалежність, оперативність, уніфікація судової практики та економія ресурсів, а також ризики його застосування, пов'язані з алгоритмічною упередженістю, дегуманізацією правосуддя, проблемою відповідальності, кіберзагрозами й цифровою нерівністю.

На основі здійсненого теоретичного аналізу та оцінки потенціалу штучного інтелекту в третьому розділі дисертаційної роботи сформовано механізм його імплементації в антикорупційну діяльність держави в умовах реформування судової влади України. Автором виокремлено три основні напрями такого впровадження: організаційний, предметно-процедурний і кадровий. Організаційний напрям пов'язано з модернізацією автоматизованого розподілу судових справ шляхом використання штучного інтелекту для аналізу судових рішень, визначення прогностичного коефіцієнта складності справи та її орієнтовної ваги. Предметно-процедурний напрям передбачає можливість використання штучного інтелекту для генерування судових рішень у визначених законом категоріях справ за письмовою згодою всіх учасників спору та за умови дотримання законодавства і сформованої судової практики. Кадровий напрям полягає у застосуванні штучного інтелекту під час спеціальної перевірки

кандидатів на посаду судді, зокрема через аналіз державних реєстрів, відкритих цифрових джерел, інформації з мережі Інтернет і соціальних мереж. Запропоновані положення спрямовані на зменшення суб'єктивізму, запобігання непотизму, мінімізацію корупційних ризиків і підвищення прозорості функціонування судової влади.

Таким чином, структура дисертації забезпечує поступовий перехід від теоретичного осмислення проблеми судової корупції до аналізу можливостей штучного інтелекту та розроблення практичних рекомендацій щодо його впровадження в судову систему. Це свідчить про логічну завершеність, внутрішню узгодженість і прикладну спрямованість дисертаційної роботи.

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави для формулювання висновку про те, що автором у повній мірі були вирішені наведені вище завдання та досягнута мета дослідження.

Використання дисертантом значної наукової, нормативної й емпіричної бази сприяло глибокому, різнобічному висвітленню досліджуваної проблематики, формулюванню узагальнень, висновків і пропозицій, що мають наукову новизну.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у формуванні авторського підходу до розуміння штучного інтелекту як інноваційного інструмента антикорупційної діяльності держави в умовах реформування судової влади України. Здобувач не обмежується загальним розглядом цифровізації судової системи, а пропонує комплексне бачення імплементації штучного інтелекту в трьох взаємопов'язаних напрямках: організаційному, предметно-процедурному та кадровому. Це дозволяє розглядати штучний інтелект не лише як допоміжну інформаційну технологію, а як елемент модернізації антикорупційного механізму держави.

До положень, що мають ознаки наукової новизни, належить обґрунтування доцільності впровадження штучного інтелекту в національну судову систему України з метою мінімізації корупціогенних ризиків. Зокрема, автором запропоновано використовувати штучний інтелект під час автоматизованого розподілу судових справ, визначення прогностного коефіцієнта складності справи, обрахування її орієнтовної ваги та оцінювання суддівського навантаження. Важливим є також обґрунтування можливостей застосування штучного інтелекту під час вирішення правових спорів, генерування судових рішень та проведення спеціальної перевірки кандидатів на посаду судді.

У роботі удосконалено теоретико-прикладний підхід до предметно-процедурного напрямку використання штучного інтелекту в судовій владі. Особливістю авторської позиції є поєднання двох моделей – штучного інтелекту як асистивної технології та як умовного «цифрового судді». У цьому контексті запропоновано врегулювати питання вибору суб'єкта надання судового сервісу, визначення категорій справ, допустимих до розгляду із залученням штучного інтелекту, отримання згоди учасників спору, розмежування відповідальності за ухвалені рішення, а також перегляду таких рішень лише за нововиявленими та виключними обставинами.

Окремим елементом новизни є удосконалення механізму застосування штучного інтелекту в кадровому доборі суддів. Автором обґрунтовано

можливість формування об'єктивного цифрового профілю кандидата шляхом електронної взаємодії штучного інтелекту з державними реєстрами, інформаційними системами, банками даних та іншими цифровими джерелами. Такий підхід спрямований на виявлення недостовірних відомостей, ознак недоброчесності, потенційного конфлікту інтересів і ризиків корупційної поведінки.

Подальшого розвитку в дисертації набули наукові положення щодо природи судової корупції, її наслідків та причин недостатньої ефективності традиційних антикорупційних інструментів. Здобувачем запропоновано авторську класифікацію наслідків судової корупції, серед яких виокремлено порушення прав і свобод людини, делегітимізацію державної влади, загрозу національній безпеці, гальмування економічного розвитку та формування суспільної недовіри. Також систематизовано чинники неефективності антикорупційної діяльності в судовій владі, зокрема інституційно-кадрові, морально-етичні та правозастосовні.

Важливим науковим результатом є також класифікація переваг і ризиків використання штучного інтелекту в судовій владі. До переваг автор відносить неупередженість, незалежність, доброчесність, оперативність судового розгляду, уніфікацію судової практики та економію ресурсів. Серед ризиків виокремлено цивілізаційні, етично-прикладні та організаційно-технічні загрози, зокрема алгоритмічну упередженість, дегуманізацію правосуддя, проблему відповідальності, вразливість програмного середовища, брак цифрових компетентностей і цифрову нерівність.

Отже, наукова новизна дисертаційної роботи виявляється у розробленні цілісної концепції впровадження штучного інтелекту в антикорупційну діяльність держави в судовій владі. Запропоновані положення мають як теоретичне значення для розвитку науки публічного управління та адміністрування, так і практичну цінність для модернізації судової системи, підвищення її прозорості, доброчесності та стійкості до корупційних ризиків.

Практичне значення отриманих результатів. Практичне значення результатів дисертації полягає в доведенні теоретичних положень, висновків і рекомендацій до рівня конкретних науково-практичних пропозицій щодо вдосконалення антикорупційної діяльності держави та модернізації судової влади в умовах цифрової трансформації. Запропоновані положення можуть бути використані в науковій, законотворчій, управлінській, освітній та просвітницькій діяльності.

Особливу цінність мають рекомендації щодо застосування штучного інтелекту в організаційному, предметно-процедурному та кадровому напрямках функціонування судової влади, зокрема для вдосконалення автоматизованого розподілу справ, мінімізації корупційних ризиків, підвищення прозорості процедур і посилення об'єктивності кадрового добору.

Окремі результати дослідження використано в освітньому процесі Чорноморського національного університету імені Петра Могили, що підтверджує їхню прикладну та науково-освітню цінність.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях,

зарахованих за темою дисертації, відсутність порушення академічної доброчесності. Основні результати дисертації достатньо повно викладено у 17 наукових працях загальним обсягом 6,0 друк. арк. (особистий внесок автора – 5,2 друк. арк.), серед яких: 4 статті в наукових фахових виданнях України та 13 публікацій у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Зміст вказаних публікацій відображає основні результати дослідження та свідчить про їх належну апробацію. Наукові публікації Олексія Івановича Непши відповідають вимогам пункту 8. Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024).

Теоретична та практична цінність, впровадження результатів дослідження. Дисертаційне дослідження є вагомим внеском у галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування», який полягає у сприянні розвитку наукового дискурсу щодо вирішення актуального наукового завдання у галузі публічного управління та адміністрування, що полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробленні практичних рекомендацій щодо впровадження штучного інтелекту в антикорупційну діяльність держави в умовах реформування судової влади в Україні. Сформульовані дисертантом в межах роботи узагальнення, висновки та рекомендації, безперечно, мають теоретико-методологічну цінність та практичну значущість.

Оцінка оформлення дисертації. Дисертаційне дослідження побудовано логічно та послідовно за своєю архітектонікою, є структурованим та обґрунтованим за своїм змістом. Зміст підрозділів має тісний взаємозв'язок та забезпечує розуміння логіки розкриття дисертантом обраної ним на рівні предмету дослідження наукової проблематики. Дисертація оформлена відповідно до чинних вимог МОН України щодо відповідного різновиду кваліфікаційних робіт.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Разом із позитивною оцінкою теоретико-методологічного рівня дисертаційної роботи варто зазначити, що окремі її положення мають дискусійний характер і можуть бути предметом подальшого наукового обговорення. Зокрема, уваги потребують такі аспекти дослідження.

1. У роботі широко проаналізовано негативні наслідки судової корупції для прав людини, верховенства права, економічного розвитку, національної безпеки та суспільної довіри, однак бракує більш виразного зв'язку цих наслідків із темою впровадження штучного інтелекту. Оскільки дисертаційне дослідження присвячене механізму впровадження ШІ в антикорупційну діяльність держави, варто було б після характеристики кожного ключового наслідку показати, які саме цифрові або аналітичні інструменти можуть сприяти його мінімізації. Наприклад, доцільно було б окремо акцентувати на потенціалі ШІ для виявлення

аномалій у розподілі справ, аналізу судової практики, моніторингу ризикових рішень і прогнозування корупційних загроз у судовій системі (підпункт 1.2.).

2. У роботі переконливо окреслено ризики впровадження штучного інтелекту в судову систему, однак механізми їх мінімізації розкрито недостатньо повно. Автор детально аналізує загрози алгоритмічної упередженості, непрозорості моделей, помилок штучного інтелекту, кібербезпеки, цифрової нерівності та браку цифрових компетентностей. Водночас доцільно було б конкретизувати запобіжники щодо кожної групи ризиків, зокрема незалежний аудит алгоритмів, сертифікацію навчальних даних, технічну верифікацію рішень, систему відповідальності розробників і операторів та програми підвищення цифрової грамотності користувачів судових послуг (підпункт 2.3.).

3. У роботі слушно зазначено, що використання штучного інтелекту під час автоматизованого розподілу справ може зменшити корупційні ризики, однак недостатньо розкрито питання контролю за самим алгоритмом такого розподілу. Оскільки штучному інтелекту пропонується надати важливу організаційно-управлінську функцію в судовій системі, доцільно було б окремо передбачити механізми незалежного аудиту алгоритму, перевірки вихідних даних, запобігання сторонньому втручанню, збереження цифрового сліду рішень, ухвалених системою, а також процедуру оскарження або технічної перевірки результатів автоматизованого розподілу у випадку виявлення аномалій. Без таких гарантій існує ризик, що корупційний вплив може бути зміщений із рівня працівників суду на рівень розробників, адміністраторів або операторів цифрової системи (підпункт 3.1.)

4. Пропозиція щодо аналізу штучним інтелектом профілів кандидата та його близьких родичів у соціальних мережах є інноваційною, однак потребує додаткового правового обґрунтування з погляду захисту персональних даних і права на приватність. Автоматизований аналіз соціальних мереж родичів кандидата може створювати ризики надмірного втручання в особисте життя осіб, які не претендують на зайняття суддівської посади. У зв'язку з цим доцільно визначити межі такого аналізу, допустимі джерела інформації, порядок отримання згоди, строки зберігання даних і процедуру оскарження результатів цифрової перевірки (підпункт 3.3.).

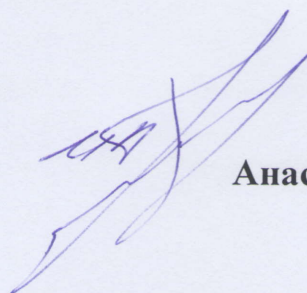
У той же час варто констатувати, що висловлені зауваження мають переважно дискусійний характер і можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях. Вони не ставлять під сумнів достовірність отриманих результатів, обґрунтованість висновків і практичну цінність запропонованих рекомендацій.

Загальний висновок та оцінка дисертації. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження **Непши Олексія Івановича** відповідає обраній ним спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Дисертаційна робота пройшла достатню апробацію під час проведення науково-комунікативних заходів. Дисертаційна робота містить повною мірою обґрунтовані науково-практичні результати, які мають як теоретико-методологічну цінність для розвитку галузі знань «Публічне управління та адміністрування», так й практичну значущість.

Дисертаційна робота виконана із дотриманням наукового стилю написання, відповідає встановленим до оформлення таких досліджень вимогам та достатньо відображає зміст отриманих дисертантом наукових результатів. Дисертація є самостійно завершеною роботою, у якій відсутні порушення академічної доброчесності. Приймаючи до уваги вище наведене можна зробити висновок про те, що дисертація **Непши Олексія Івановича** на тему: «**Механізм впровадження штучного інтелекту в антикорупційну діяльність держави в умовах реформування судової влади в Україні**», за її змістом та оформленням відповідає вимогам п.п. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 р. № 759), а її автор – **Непша Олексій Іванович** заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління
та адміністрування
Чорноморського національного
університету імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна

Анастасія ШУЛЬГА

